

Povezanost neformalnog i informalnog obrazovanja sa stresom zdravstvenih djelatnika

---

Gašparić, Mirko

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:152:789061>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Medicine Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

MEDICINSKI FAKULTET OSIJEK

DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Mirko Gašparić

**POVEZANOST NEFORMALNOGA I
INFORMALNOGA OBRAZOVANJA SA
STRESOM ZDRAVSTVENIH
DJELATNIKA**

Diplomski rad

Čakovec, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

MEDICINSKI FAKULTET OSIJEK

DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Mirko Gašparić

**POVEZANOST NEFORMALNOGA I
INFORMALNOGA OBRAZOVANJA SA
STRESOM ZDRAVSTVENIH
DJELATNIKA**

Diplomski rad

Čakovec, 2018.

Rad je ostvaren u Županijskoj bolnici Čakovec.

Mentor rada: Radivoje Radić, prof. dr. sc.

Rad sadrži: 21 stranicu, 6 tablica.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
1.1.	Obrazovanje	1
1.2.	Neformalno obrazovanje.....	2
1.3.	Informalno obrazovanje.....	3
1.4.	Stres zdravstvenih djelatnika	3
1.5.	Dosadašnja istraživanja	4
2.	CILJ RADA	5
3.	ISPITANICI I METODE.....	6
3.1.	Ustroj studije.....	6
3.2.	Ispitanici	6
3.3.	Metode	6
3.4.	Statističke metode.....	6
4.	REZULTATI.....	7
4.1.	Osnovna obilježja ispitanika	7
4.2.	Izloženost stresu zdravstvenih djelatnika.....	7
4.3.	Neformalno i informalno obrazovanje.....	9
4.3.	Izloženost stresu i samoprocjena neformalnoga i informalnoga obrazovanja.....	10
5.	RASPRAVA.....	12
6.	ZAKLJUČCI.....	14
7.	SAŽETAK.....	15
8.	SUMMARY	16
9.	LITERATURA.....	17
10.	ŽIVOTOPIS	19
11.	PRILOG	21
11.1.	Anketa	21

Sadržaj tablica:

Tablica 1. Osnovna obilježja ispitanika	7
Tablica 2. Raspodjela ispitanika prema stresu na radnom mjestu	8
Tablica 3. Samoprocjena neformalnoga obrazovanja.....	9
Tablica 4. Samoprocjena informalnoga obrazovanja	10
Tablica 5. Ocjena povezanosti izloženosti stresu te neformalnoga i informalnoga obrazovanja	10
Tablica 6. Ocjena povezanosti izloženosti stresu i vrste obrazovanja.....	11

1. UVOD

1.1. Obrazovanje

Pojam obrazovanje ima višestruka značenja te podrazumijeva ustanove, procese, sadržaje i rezultate organiziranoga učenja koji su u funkciji razvoja različitih kognitivnih sposobnosti, kao i stjecanja raznovrsnih znanja, vještina, umijeća i navika poput čitanja, pisanja, računanja ili pak općega znanja o fizičkom, društvenom i gospodarskom okruženju. Obrazovanje je jedan od temeljnih stupova na kojima počiva svaka zajednica - društvo, država i cijeli svijet. Već je odavno svima postalo jasno da bez obrazovanja nema ni društvenoga napretka. Postoje razni oblici obrazovanja, a oni se u široj literaturi najčešće razvrstavaju u dvije osnovne grupe. To su formalno i neformalno obrazovanje. Formalno je obrazovanje obvezno, dok je neformalno neobvezno i dobrovoljno (1).

Obrazovanje je dinamičan proces kojim se proizvode i osiguravaju individualna znanja i vještine. Tri su temeljna oblika obrazovanja u modernom društvu:

-formalno obrazovanje

-neformalno obrazovanje

-informalno obrazovanje.

Sva tri obrazovna oblika zajedno čine homogenu cjelinu koja se naziva koncept cjeloživotnoga učenja. Cjeloživotno učenje definiramo kao svaku aktivnost učenja tijekom cijeloga života radi unapređenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskoga, društvenoga ili pak profesionalnoga djelovanja pojedinca. Pojam cjeloživotno učenje često se zamjenjuje izrazom cjeloživotno obrazovanje, međutim, ta dva pojma nisu istoznačna. Obrazovanje obuhvaća samo organizirano učenje, a učenje je širi koncept koji uključuje nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje znanja te se provodi cijeli život (2). Svi ljudi uče svjesno i nesvjesno cijeli svoj život i imaju opravdanu potrebu da njihovo učenje u svim oblicima i na svim mjestima bude priznato i podržano (3). Cilj je obrazovanja vođenje autonomnoga života, gotovo u svim životnim segmentima te u konkretno zadanom društveno-kulturnom kontekstu. To znači samostalno vođenje života u pogledu profesionalne egzistencije, ali isto tako i u pogledu partnerstva, vlastite djece, sudjelovanja u društvu, društvene opstojnosti te razvoja vlastite ličnosti (4).

1.2. Neformalno obrazovanje

Neformalno je obrazovanje oblik obrazovnog procesa koji podrazumijeva izvaninstitucijske obrazovne aktivnosti kojima se stječu određena znanja i vještine, a sudjelovanje je u takvim aktivnostima dobrovoljno (1). Postalo je jasno i očito da je neformalno obrazovanje sve prisutniji oblik učenja i obrazovanja te da je ono postalo potreba i neophodnost modernoga života, rada i djelovanja. Postoji mnogo definicija različitih autora i teoretičara obrazovanja kojima se nastoji definirati i široj javnosti približiti koncept neformalnoga obrazovanja kao teorija i praksa. Rad *Šta je neformalno u neformalnom obrazovanju?* upućuje na osnovne odrednice koje valja imati na umu kada se govori o neformalnom obrazovanju:

- organizirane i planirane* obrazovne aktivnosti
- koje potiču *individualno i društveno učenje*
- stjecanje različitih *znanja i vještina*, razvoj stavova i vrijednosti
- koje se događaju izvan sustava formalnoga obrazovanja
- koje su *komplementarne* formalnomu obrazovanju
- u kojima je *sudjelovanje dobrovoljno*
- dizajnirali su ih i izveli *obučeni i kompetentni edukatori* (5).

S pravom se može zaključiti da navedene odrednice predstavljaju bit koncepta neformalnoga obrazovanja. Neformalno obrazovanje obuhvaća sve one oblike usvajanja znanja i vještina koji nisu strogo obavezni, koji ne obuhvaćaju formalne oblike obrazovanja i čije prakticiranje i usvajanje ovisi o svakoj pojedinoj osobi (1). Neformalno je obrazovanje prema svim svojim obilježjima specifičan oblik obrazovanja koji uključuje obuku na poslu, obrazovne treninge, programe učenja i mrežno obrazovanje. Neformalno učenje odvija se izvan glavnih sustava općega i strukovnoga obrazovanja i ne vodi nužno stjecanju formalnoga obrazovanja. Neformalno učenje može se odvijati na radnom mjestu, kao i u okviru aktivnosti organizacija i grupa civilnoga društva. Također, kao mjesta neformalnoga učenja mogu služiti i organizacije ili usluge osnovane kao dopuna formalnih sustava (6). Posljednjih godina debatu o obrazovanju, kako formalnom tako i neformalnom, snažno oblikuje pojam kompetencija. Razlog je tomu promijenjen odnos prema znanju u postmodernom svijetu. Sve je više važno posjedovati kompetencije koje omogućavaju djelovanje u neuobičajenim situacijama, ali i u novim i aktualnim situacijama.

1.3. Informalno obrazovanje

Informalno obrazovanje podrazumijeva razne oblike stjecanja znanja i vještina koji obuhvaćaju samoinicijativne ili spontane oblike obrazovanja, odnosno spontane oblike prijenosa znanja, stavova i vještina (1). Informalno učenje odvija se u svakodnevnim situacijama, ali one su većinom nesvjesne i ne shvaćaju se kao situacije učenja. Razvija se iz situacije, odnosno iz rješavanja nekoga problema. To je individualni oblik povezan s pojedincem i certifikati se ne dodjeljuju. Informalno obrazovanje utemeljeno je na iskustvu, na bliskostvarnom svijetu i situativno jer u mnogim slučajevima pojedinac uopće nije svjestan da se upravo odvija proces obrazovanja.

1.4. Stres zdravstvenih djelatnika

Stres je stanje organizma u kojem doživljavamo prijetnju vlastitom integritetu. Pojam se rabi u značenju patnje, muke, neprilike, tegobe, nesreće ili tuge (7). Kao posljedica dugotrajnih i jakih traumatskih stresova na poslu mogu nastati sindrom izgaranja na poslu (tzv. *burn out sindrom*) i postraumatski stresni poremećaj (PTSP) (8). Stres na radu možemo definirati kao značajnu neravnotežu između zahtjeva radnoga mjesta i sposobnosti da im se udovolji u situaciji kad neuspjeh u zadovoljavanju tih zahtjeva ima značajne posljedice. U radnom okruženju zdravstvenih djelatnika najčešći su stresori: hitna stanja, dežurstva, donošenje odluka nakon noćnoga rada, rutinski medicinski rad, mala mogućnost napredovanja, emocionalna iscrpljenost, fizička iscrpljenost i bolovi, niska razina odlučivanja i visoki zahtjevi, nedostatak broja radnika, strah od izloženosti ionizirajućem zračenju i citostaticima, strah od mogućnosti zaraze od oboljelih i strah od mogućnosti ozljede oštrim predmetima. Zdravstvena struka, s obzirom na odgovornost prema ljudskom životu i zdravlju, ali i izloženost specifičnim stresorima poput kemijskih, bioloških i fizikalnih štetnosti te smjenskomu radu, svakako treba validiran, pouzdan i primjenjiv instrument kojim će se kvantificirati izloženost pojedinim stresorima te time pomoći očuvanju i održavanju mentalnoga zdravlja i radne sposobnosti djelatnika (9). Ponašajne reakcije na stres najčešće su povlačenje i izolacija na poslu ili kod kuće, porast broja nesreća, veća konzumacija cigareta, alkohola ili kave, razdražljivost, agresivnost, seksualne disfunkcije, niska motivacija za rad i međuljudske odnose te porast nasilja na poslu i/ili kod kuće. Fiziološke reakcije na stres uključuju porast razine kortizola, veće vrijednosti kolesterola, povišenje krvnoga tlaka, palpitacije, bolove u prsima, nesanicu, pojavu nekih vrsta karcinoma, probavne smetnje, glavobolju, koštano-mišićne tegobe te pad funkcije imunološkoga sustava (10).

1.5. Dosadašnja istraživanja

Može se reći da je povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja još prilično neistraženo područje. U anketi o obrazovanju odraslih 30,2 % ispitanika izjavilo je da su dvanaest mjeseci prije provedbe ankete sudjelovali u nekom obliku obrazovanja ili učenja (formalno ili neformalno obrazovanje). Prema prikupljenim podacima, 69,8 % ispitanika nije sudjelovalo ni u formalnom ni u neformalnom obrazovanju. Što se tiče sudjelovanja u različitim oblicima učenja, udio je sudionika u formalnom obrazovanju 3,6 %, dok se njih 28,3 % odlučilo za neformalno obrazovanje. U tom su razdoblju gotovo svi ispitanici, njih 91,2 %, pokušali poboljšati svoje znanje tijekom slobodnoga vremena, odnosno informalnim učenjem (26). Ispitivanjem iskusnih trenera i predavača pokazalo se da su esencijalne odrednice, odnosno karakteristike neformalnoga obrazovanja koje ga čine specifičnim: dobrovoljno sudjelovanje, osobni i profesionalni razvoj, učenje s grupom, u grupi i od grupe, program utemeljen na potrebama društva i sudionika, proces učenja, educirani i kvalificirani edukatori, fleksibilni planovi i programi, utemeljenost na demokratskim vrijednostima, podijeljenost odgovornosti za rezultate učenja između voditelja i grupe i ohrabrivanje sudionika (1, 4). U dosadašnjim svjetskim istraživanjima radnih stresora identificirano je šest glavnih čimbenika njihovih izvora, a to su: zahtjevi radnoga mjesta, radna uloga i odgovornost, nedostatak kontrole nad svojim poslom, nedostatak podrške iz okoline, loši međuljudski odnosi, promjene u poslu (11).

2. CILJ RADA

Ciljevi su ovoga rada:

-ispitati je li informalno i neformalno obrazovanje povezano sa stresom na radnom mjestu

-utvrditi stav zdravstvenih djelatnika o tome koliko im je dostupno navedeno obrazovanje, jesu li zadovoljni organizacijom neformalnoga i informalnoga obrazovanja.

-usporediti mišljenje ispitanika muškoga i ženskoga spola.

3. ISPITANICI I METODE

3.1. Ustroj studije

Ispitivanje je provedeno kao presječna studija (16).

3.2. Ispitanici

Ispitivanje je provedeno na ukupno 100 ispitanika, podjednak broj muških i ženskih osoba, djelatnika Županijske bolnice Čakovec. Anketirana je bila svaka osoba koja je zadovoljavala kriterije ispitivanja: da bude punoljetni djelatnik Županijske bolnice Čakovec i da suglasnost za dobrovoljno sudjelovanje u istraživanju.

3.3. Metode

U istraživanju je primijenjen za ovu temu posebno dizajniran upitnik, podijeljen u dvije skupine pitanja:

1. pitanja o ispitaniku
2. pitanja o informalnom i neformalnom obrazovanju i utjecaju obrazovanja na stres na poslu.

3.4. Statističke metode

Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Numerički podatci opisani su medijanom i granicama interkvartilnoga raspona. Razlike među kategoričkim varijablama testirane su Fisherovim egzaktnim testom. Normalnost raspodjele numeričkih varijabli testirana je Shapiro-Wilkovim testom. Razlike numeričkih varijabli između dviju nezavisnih skupina testirane su Mann Whitney U testom. Ocjena povezanosti između ocjene stresa te neformalnoga i informalnoga obrazovanja ocijenjena je Spearmanovim koeficijentom korelacije R (15). Sve P vrijednosti dvostrane su. Razina značajnosti postavljena je na $\alpha = 0,05$. Za statističku analizu korišten je statistički program MedCalc Statistical Software version 17.8.2 (MedCalc Software bvba, Ostend, Belgium; <http://www.medcalc.org>; 2017).

4. REZULTATI

4.1. Osnovna obilježja ispitanika

Istraživanje je provedeno na 100 ispitanika, od kojih je 51 (51 %) žena i 49 (49 %) muškaraca. Medijan dobi ispitanika je 33 godine (interkvartilnoga raspona od 28 do 44 godine), u rasponu od 21 do 59 godina, a duljine radnoga staža 12 godina (interkvartilnoga raspona od 4 do 25 godina). U braku je 62 (62 %) ispitanika, a što se tiče stupnja obrazovanja, najviše ispitanika ima srednju stručnu spremu, njih 52 (52 %) (Tablica 1).

Tablica 1. Osnovna obilježja ispitanika

	broj (%) ispitanika
spol	
muškarci	49 (49)
žene	51 (51)
bračni status	
u braku	62 (62)
samci	29 (29)
udovice/udovci	2 (2)
razvedeni/razvedene	7 (7)
razina obrazovanja	
srednja stručna sprema	52 (52)
viša stručna sprema	30 (30)
visoka stručna sprema	18 (18)
ukupno	100 (100)

4.2. Izloženost stresu zdravstvenih djelatnika

Da nikada nisu pomislili da nisu dovoljno dobri za posao koji rade, navodi 46 (46 %) ispitanika, a da ih nikada ne opterećuju proslave, obiteljski skupovi i priredbe njih 42 (42,4 %). Povremeno se osjećaju napeto dok rade njih 44 (44 %), dok ih 35 (35 %) navodi da nadređeni povremeno prepoznaju njihov rad i ciljeve. Da im je obitelj uvijek podrška u poslu koji rade, navodi 47 (47 %) ispitanika, njih 29 (29 %) uvijek je zadovoljno svojim poslom, a 27 (27 %) ispitanika

drži da je nadređena osoba uvijek spremna saslušati probleme s kojima se susreću u radu (Tablica 2).

Tablica 2. Raspodjela ispitanika prema stresu na radnom mjestu

Stres	broj (%) ispitanika					ukupno
	nikad	rijetko	povremeno	često	uvijek	
Dok radim, osjećam se napeto.	7 (7)	21 (21)	44 (44)	22 (22)	6 (6)	100(100)
Na poslu sam loše raspoložen, razdražljiv, depresivan, emocionalno iscrpljen.	15 (15)	53 (53)	27 (27)	4 (4)	1 (1)	100(100)
Nezadovoljan sam, imam osjećaj da mi nedostaju važne stvari u životu.	17 (17)	45 (45)	19 (19)	18 (18)	1 (1)	100(100)
Mislim kako nisam dovoljno dobar za posao koji radim.	46 (46)	32 (32)	17 (17)	5 (5)	0	100(100)
Na poslu razmišljam o situacijama u obitelji.	12 (12)	38 (38)	33 (33)	11 (11)	6 (6)	100 (100)
Opterećuju me proslave, obiteljski skupovi, priredbe i sl.	42 (42,4)	27 (27,3)	19 (19,2)	9 (9,1)	2 (2)	99 (100)
Na poslu sam izložen emocionalno uznemirujućim situacijama.	3 (3)	24 (24)	30 (30)	32 (32)	11 (11)	100 (100)
Moj posao često negativno utječe na moj privatni život.	11 (11)	48 (48)	24 (24)	13 (13)	4 (4)	100 (100)
Opterećuju me nadolazeći tečajevi, kongresi i seminari.	24 (24)	41 (41)	19 (19)	11 (11)	5 (5)	100 (100)
*Na radnom mjestu pravedno me tretiraju kolege s kojima radim.	1 (1)	14 (14)	27 (27)	36 (36)	22 (22)	100 (100)
*Na radnom mjestu pravedno me tretiraju nadređene osobe.	2 (2)	14(14,1)	25 (25,3)	37 (37,4)	21 (21,2)	99 (100)
*Nadređeni prepoznaju moj rad i ciljeve.	1 (1)	17 (17)	35 (35)	32 (32)	15 (15)	100 (100)
*Nadređena osoba spremna je saslušati probleme s kojima se susrećem u radu.	2 (2)	9 (9)	30 (30)	32 (32)	27 (27)	100 (100)
*Sukobi na poslu rješavaju se na pravedan način.	3 (3)	24 (24)	30 (30)	25 (25)	18 (18)	100 (100)
*Obitelj mi je podrška u poslu koji radim.	1 (1)	4 (4)	15 (15)	33 (33)	47 (47)	100 (100)
*Zadovoljan sam svojim poslom.	1 (1)	9 (9)	29 (29)	32 (32)	29 (29)	100 (100)

*obrnuto bodovanje

4.3. Neformalno i informalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje čini pet čestica. Najviše je ispitanika odgovorilo da njihovo radno mjesto kontinuirano usavršavanje zahtijeva povremeno, često ili uvijek. Da povremeno ili često dobiju sve potrebne informacije kako bi mogli valjano obavljati svoj posao, odgovorilo je 36 (36 %) ispitanika. Da nikada ne prate novosti u vezi s njihovom strukom ili pak to rijetko čine, navode 4 (4 %) ispitanika, a njih 21 (21 %) to radi samo povremeno. Često ili uvijek pohađa tečajeve, seminare i kongrese 36 (36 %) ispitanika. Da im edukacija često ili uvijek oduzima puno slobodnoga vremena, navodi 13 (13 %) ispitanika (Tablica 3).

Tablica 3. Samoprocjena neformalnoga obrazovanja

neformalno obrazovanje	broj (%) ispitanika					
	nikad	rijetko	povremeno	često	uvijek	ukupno
Moje radno mjesto zahtijeva kontinuirano usavršavanje.	1 (1)	3 (3)	10 (10)	39 (39)	47 (47)	100 (100)
Dobivam sve potrebne informacije kako bih mogao valjano obavljati svoj posao.	0	7 (7)	36 (36)	36 (36)	21 (21)	100 (100)
Pratim novosti u vezi sa svojom strukom.	1 (1)	3 (3)	21 (21)	47 (47)	28 (28)	100 (100)
Pohađam tečajeve, seminare, kongrese.	2 (2)	21 (21)	41 (41)	21 (21)	15 (15)	100 (100)
*Edukacije mi oduzimaju puno slobodnoga vremena	10 (10)	41 (41)	36 (36)	10 (10)	3 (3)	100 (100)

*obrnuto bodovanje

Dostupnošću informalnoga obrazovanja često ili uvijek zadovoljno je 43 (43 %) ispitanika. Da rijetko ili samo povremeno mogu u poslu koji rade naučiti i nove stvari, navodi 20 (20 %) ispitanika. Stručnu literaturu nakon radnoga vremena često ili uvijek koristi 37 (37 %) ispitanika. Uvijek prihvaća savjete svojih kolega 36 (36 %) ispitanika. Da nakon radnoga vremena rijetko ili povremeno razgovaraju o poslu koji rade, navodi 26 (26 %) ispitanika (Tablica 4).

Tablica 4. Samoprocjena informalnoga obrazovanja

informalno obrazovanje	broj (%) ispitanika					
	nikad	rijetko	povremeno	često	uvijek	ukupno
Posao koji radim pruža mi priliku učiti nove stvari.	0	3 (3)	17 (17)	39 (39)	41 (41)	100 (100)
Izvan radnoga vremena koristim literaturu povezanu sa svojom strukom.	6 (6)	15 (15)	42 (42)	30 (30)	7 (7)	100 (100)
Prihvaćam savjete kolega s posla.	1 (1)	4 (4)	15 (15)	44 (44)	36 (36)	100 (100)
Zadovoljan sam dostupnošću informalnoga obrazovanja.	2 (2)	12 (12)	43 (43)	33 (33)	10 (10)	100 (100)
O poslu koji radim razgovaram nakon radnoga vremena.	11 (11)	26 (26)	26 (26)	27 (27)	10 (10)	100 (100)

4.3. Izloženost stresu i samoprocjena neformalnoga i informalnoga obrazovanja

Medijan izloženosti stresu na radnom mjestu je 2,41 (interkvartilnoga raspona od 1,94 do 2,86), bez značajne razlike u odnosu na spol. Samoprocjena neformalnoga obrazovanja značajno je viša kod žena, odnosno veće je slaganje s tvrdnjama u odnosu na muškarce (Mann Whitney U test, $P = 0,02$). U ocjeni informalnoga obrazovanja nema značajne razlike s obzirom na spol (Tablica 5).

Tablica 5. Ocjene povezanosti izloženosti stresu te neformalnoga i informalnoga obrazovanja

	medijan (interkvartilni raspon)			<i>P</i> *
	muškarci	žene	ukupno	
izloženost stresu	2,44 (1,88 – 3,03)	2,38 (1,94 – 2,69)	2,41 (1,94 – 2,86)	0,23
neformalno obrazovanje	3,8 (3,2 – 4,0)	4,0 (3,4 – 4,2)	3,8 (3,4 – 4,2)	0,02
informalno obrazovanje	3,4 (3,3 – 4,0)	3,6 (3,2 – 3,8)	3,5 (3,3 – 3,9)	0,74

*Mann Whitney U test

Spearmanovim koeficijentom korelacije ocijenili smo povezanost izloženosti stresu na radnom mjestu te neformalnoga i informalnoga obrazovanja.

U cijeloj skupini ispitanika značajna je negativna povezanost izloženosti stresu te neformalnoga obrazovanja; ispitanici koji su pod većim stresom značajno su niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje (Spearmanov koeficijent korelacije $Rho = -0,296$ $P = 0,003$). Pozitivna je i značajna povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja (Spearmanov koeficijent korelacije $Rho = 0,420$ $P < 0,001$).

U skupini muškaraca značajna je negativna povezanost izloženosti stresu i neformalnoga obrazovanja; muškarci koji su pod većim stresom, značajno su niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje (Spearmanov koeficijent korelacije $Rho = -0,344$ $P = 0,02$). Pozitivna je i značajna povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja (Spearmanov koeficijent korelacije $Rho = 0,357$ $P = 0,01$).

U skupini žena stres i obrazovanje nisu značajno povezani, samo je značajna pozitivna veza neformalnoga i informalnoga obrazovanja (Spearmanov koeficijent korelacije $Rho = 0,497$ $P < 0,001$) (Tablica 6).

Tablica 6. Ocjena povezanosti izloženosti stresu i vrste obrazovanja

	Spearmanov koeficijent korelacije (P vrijednost)		
	izloženost stresu	neformalno obrazovanje	informalno obrazovanje
svi ispitanici			
izloženost stresu	-		
neformalno obrazovanje	-0,296 (0,003)	-	
informalno obrazovanje	-0,107 (0,29)	0,420 (<0,001)	-
muškarci			
izloženost stresu	-		
neformalno obrazovanje	-0,344 (0,02)	-	
informalno obrazovanje	-0,066 (0,65)	0,357 (0,01)	-
žene			
izloženost stresu	-		
neformalno obrazovanje	-0,208 (0,14)	-	
informalno obrazovanje	-0,181 (0,20)	0,497 (<0,001)	-

5. RASPRAVA

Provedeno istraživanje imalo je zadatak odgovoriti na postavljene ciljeve, a to su: istražiti povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja sa stresom zdravstvenih djelatnika, utvrditi stav zdravstvenih djelatnika o tome koliko im je dostupno takvo obrazovanje te jesu li zadovoljni organizacijom neformalnoga i informalnoga obrazovanja i usporediti mišljenja ispitanika muškoga i ženskoga spola.

U provedenom istraživanju u Županijskoj bolnici Čakovec sudjelovalo je ukupno 100 ispitanika te nema značajnih razlika s obzirom na spol. Dakle, sudjelovali su 51 (51 %) ispitanik ženskoga spola i 49 (49%) ispitanika muškoga spola. Najviše ispitanika ima srednju stručnu spremu, njih 52 (52 %). Polovica ispitanika navodi da im je obitelj podrška u poslu koji rade, dok samo 27 (27 %) ispitanika navodi da je nadređena osoba uvijek spremna saslušati probleme s kojima se susreću u radu. Što se tiče stresa na radnom mjestu, oko 70 % ispitanika navodi da na poslu nisu nikada loše raspoloženi, razdražljivi i emocionalno iscrpljeni ili pak su to rijetko. Zadovoljno je na radnom mjestu te nemaju osjećaj da im nedostaju važne stvari u životu oko 60 % ispitanika. Da misle kako su dovoljno dobri za posao koji rade, navodi 78 % ispitanika te ih većina rijetko na poslu razmišlja o situacijama u obitelji, obiteljskim skupovima i proslavama. Smatram da je samopoštovanje pozitivno u radu zdravstvenih djelatnika te da nerazmišljanje o obiteljskim situacijama i problemima izvan posla doprinosi većoj produktivnosti i profesionalnosti u radu. Iako je 43 % ispitanika na poslu izloženo emocionalno uznemiravajućim situacijama, veći postotak ih odgovara da njihov posao ne utječe negativno na njihov privatni život. Zadovoljstvo na poslu i dobri međuljudski odnosi mogu imati protektivno djelovanje na utjecaje stresa (18). Visoki zahtjevi posla s malom kontrolom u radu smatraju se visokim radnim stresorom u zdravstvenoga osoblja (21). Istraživanja pokazuju jasnu povezanost stresa na radu i radnoga učinka. Ako je stres umjeren, djeluje motivirajuće i naziva se eustres. Premalen stres povezan je s niskim radnim učinkom, no i prevelika količina stresa kao ishod ima nizak radni učinak i može uzrokovati niz obolijevanja (17.) U radnom okruženju zdravstvenih djelatnika u Hrvatskoj najčešći su stresori: hitna stanja, dežurstva, donošenje odluka nakon noćnoga rada, rutinski medicinski rad, mala mogućnost napredovanja, emocionalna iscrpljenost, fizička iscrpljenost i bolovi, niska razina odlučivanja i visoki zahtjevi, nedostatak broja radnika, strah od izloženosti ionizirajućem zračenju i citostaticima, strah od mogućnosti zaraze od oboljelih i strah od mogućnosti ozljede oštrim predmetima. Medicinske sestre/tehničari drugdje u svijetu prepoznaju mali broj djelatnika kao jedan od

svojih najvećih stresora. U zdravstvenim djelatnostima u raznim zemljama svijeta opisuje se opći nedostatak medicinskih sestara/tehničara, što je povezano s nizom organizacijskih i psiholoških problema (20).

U domeni neformalnoga i informalnoga obrazovanja 88 % ispitanika navodi da njihovo radno mjesto često ili uvijek zahtijeva kontinuirano usavršavanje, što je bio i očekivan rezultat jer se u zdravstvu moraju pratiti noviteti, nova otkrića i spoznaje, nove smjernice liječenja i pristupi liječenju. Samo 4 (4 %) ispitanika navode da rijetko prate novosti povezane sa svojom strukom, što je pozitivno jer znači da većina, njih 75 %, teži kontinuiranom usavršavanju i educiranju. Da radeći svoj posao imaju priliku učiti nove stvari, navodi 78 % ispitanika, a gotovo isti postotak odgovara da prihvaća savjete svojih kolega na poslu. Dostupnošću informalnoga obrazovanja zadovoljno je 43 % ispitanika. U izloženosti stresu na radnom mjestu nema značajne razlike u odnosu na spol. Samoprocjena neformalnoga obrazovanja značajno je viša kod žena u odnosu na muškarce, dok u ocjeni informalnoga obrazovanja nema značajne razlike u odnosu na spol. Medijan izloženosti stresu na radnom mjestu je 2.41 (interkvartilnoga raspona od 1.94 do 2.86). U cijeloj skupini ispitanika prikazana je značajna negativna povezanost izloženosti stresu i neformalnoga obrazovanja. Ispitanici koji su pod većim stresom značajno su niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje ($P=0.003$), dok je prikazana pozitivna i značajna povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja ($P<0.001$). U skupini muškaraca značajno je negativna povezanost izloženosti stresu i neformalnoga obrazovanja. Muškarci koji su pod većim stresom značajno su niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje ($P=0.02$). U skupini žena stres i obrazovanje nisu značajno povezani, ali je međusobno povezano neformalno i informalno obrazovanje.

Zdravstveni su djelatnici svakodnevno izloženi cijelom nizu stresora. Istraživanja u zemljama istočne Europe, koje su prošle reforme ekonomskoga, političkoga i zdravstvenoga sustava, pokazuju da se očekuje nešto drugačija hijerarhija najvećih stresora na radu od razvijenijih zemalja (18, 22). Ako uzmemo u obzir da je i Hrvatska zemlja u tranziciji i da su se od 90-ih godina dogodile brojne promjene u organizaciji zdravstvenoga sustava i edukaciji profesionalaca, očekuje se pojava stresora na radu u povezanosti s navedenim promjenama (18, 19, 22).

6. ZAKLJUČCI

Na temelju provedenoga istraživanja i dobivenih rezultata mogu se izvesti sljedeći zaključci:

- neformalno obrazovanje u negativnoj je povezanosti s izloženosti stresu, što znači da su ispitanici koji su pod većim stresom značajno niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje
- povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja pozitivna je i značajna
- značajna je negativna povezanost izloženosti stresu i neformalnoga obrazovanja u skupini muškaraca, što znači da su muškarci koji su pod većim stresom značajno niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje
- polovica ispitanika odgovara da je zadovoljna dostupnošću informalnoga obrazovanja
- u skupini žena izloženost stresu i obrazovanje nisu značajno povezani, ali je značajna pozitivna veza neformalnoga i informalnoga obrazovanja
- samoprocjena neformalnoga obrazovanja značajno je viša kod žena, dok u ocjeni informalnoga obrazovanja nema značajne razlike u odnosu na spol.

Utvrđeni dobiveni rezultati u istraživanju većim dijelom u skladu su s očekivanjima utemeljenima na svakodnevnom radu u zdravstvenoj struci i sa zdravstvenim djelatnicima. Iz dobivenih rezultata vidi se pozitivan stav zdravstvenih djelatnika prema obrazovanju, što znači da djelatnici teže razvoju vještina, a to vodi kvalitetnu radu i profesionalnosti u zdravstvenoj struci. Buduća istraživanja mogla bi obuhvatiti puno veći uzorak ispitanika pa bi rezultati istraživanja bili reprezentativniji. Također, mogle bi se napraviti usporedbe rezultata istraživanja različitih odjela, odnosno djelatnosti bolnice te bi se na odjelima koji su više izloženi stresnim situacijama mogle organizirati grupne terapije ili terapijske zajednice kojima je cilj smanjenje stresa i lakše nošenje sa stresorima.

7. SAŽETAK

Cilj istraživanja: Ciljevi rada bili su ispitati je li neformalno i informalno obrazovanje povezano sa stresom na radnom mjestu, utvrditi stav zdravstvenih djelatnika o dostupnosti i zadovoljstvu organizacijom navedenoga obrazovanja te usporediti mišljenja ispitanika muškoga i ženskoga spola.

Ispitanici i metode: Provedena je presječna studija na ukupno 100 ispitanika. U istraživanju se primjenjivao za ovu temu posebno dizajniran upitnik koji je sadržavao sljedeće skupine pitanja: pitanja o ispitaniku, pitanja o neformalnom i informalnom obrazovanju i utjecaju obrazovanja na stres na poslu. Kategorijski podatci predstavljeni su apsolutnim i relativnim frekvencijama. Numerički podatci opisani su medijanom i granicama interkvartilnoga raspona. Ocjena povezanosti između ocjene stresa neformalnoga i informalnoga obrazovanja ocijenjena je Spearmanovim koeficijentom korelacije.

Rezultati: Rezultati pokazuju da je povezanost neformalnoga i informalnoga obrazovanja pozitivna i značajna, a značajna je i negativna povezanost izloženosti stresu i neformalnoga obrazovanja u skupini muškaraca, što znači da su muškarci koji su pod većim stresom značajno niže ocijenili svoje neformalno obrazovanje. Polovica ispitanika odgovara da je zadovoljna dostupnošću informalnoga obrazovanja. U skupini žena izloženost stresu i obrazovanje nisu značajno povezani, ali je značajna pozitivna veza neformalnoga i informalnoga obrazovanja te je samoprocjena neformalnoga obrazovanja značajno viša kod žena, dok u ocjeni informalnoga obrazovanja nema značajne razlike s obzirom na spol.

Zaključak: Iz dobivenih rezultata utvrđuje se da je neformalno obrazovanje u negativnoj povezanosti sa stresom. U skupini žena stres i obrazovanje nisu značajno povezani, dok je kod muškaraca značajna negativna povezanost izloženosti stresu i obrazovanja. Obje skupine ispitanika zadovoljne su dostupnošću informalnoga obrazovanja na radnom mjestu.

Ključne riječi: obrazovanje, stres, zdravstveni djelatnici

8. SUMMARY

Aim of research: The aim of this paper was to examine whether non-formal and informal education are connected with stress in the workplace, to determine the attitude of healthcare professionals on the availability of such education and their satisfaction with its organisation, and to compare the opinions of male and female respondents.

Respondents and methods: A cross-sectional study was conducted on 100 respondents in total. A questionnaire designed specifically for this topic was used in the research, which consisted of following sets of questions: questions about the respondent, non-formal and informal education, and the influence of education on stress in the workplace. Categorical data were presented by absolute and relative frequencies. Numerical data were described using the median and interquartile range. The correlation ranking between the stress ranking of non-formal and informal education was evaluated using Spearman's correlation coefficient (ρ).

Results: The results show that the connection between non-formal and informal education is positive and significant, and there is also a significant and negative connection between stress exposure and non-formal education in the men's group, which means that the men who were under greater stress have ranked their non-formal education considerably lower. Half of the respondents are satisfied with the availability of informal education. In the women's group, there is no significant connection between stress exposure and education, but the positive connection between non-formal and informal education bears significance. The self-assessment of non-formal education is considerably higher in the women's group, whereas there is no significant difference in the ranking of informal education with regard to sex.

Conclusion: The obtained results show that non-formal education has a negative connection to stress. In the women's group, stress and education are not significantly connected, whereas in the men's group, the negative connection between stress exposure and education bears significance. Both groups of respondents are satisfied with the amount of available informal education in their workplace.

Keywords: education, stress, healthcare professionals

9. LITERATURA

1. Kuka E. Koncept neformalnog obrazovanja. *Život i škola*. 2012; 27-1:197-203.
2. Žiljak T. Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj. *Političko obrazovanje*. 2005; 1(1):67-95.
3. Dohmen G. Informelles Lernen-Die internationale Erschliesung einer bisher vernachlassigten Grundform menschlichen Lernens fur das lebenslange Lernen aller. BMBF izdanje Bonn; 2001.
4. Rauchenbach i sur. Nonformale und informelle Bildung im Kindes und Jungendalter. Konzeptionelle Grundlagen fur einen Nationalen Bildungsbericht. DJI Munchen; 2004.
5. Marković D. Šta je neformalno u neformalnom obrazovanju? Neformalno obrazovanje u Europi, Beograd; 2005.
6. Europska komisija. *Mitteilung der Kommission: Einen europaischen Raum des lebenslange Lernens schlaffen* Brussel; 2001.
7. Lumsden DP. Is the concept of stress of any use, anymore? Contributions to primay intervention in mental health: Working papers. Toronto; 1981.
8. Havelka M, Havelka Meštrović A. *Zdravstvena psihologija*. Zagreb. Zdravstveno veleučilište; 2013.
9. Milošević M. Izrada mjernog instrumenta stresa na radnom mjestu bolničkih zdravstvenih djelatnika i procjena njegove uporabne vrijednosti. Doktorska disertacija. Medicinski fakultet. Zagreb; 2010.
10. Filipović D, Zlatković J, Pavićević I, Mandić L, Demajo M. Chronic isolation stress compromises JNK/c-Jun signaling in rat brain. *J NeuralTransm*. 2012; 119(11):1275-84.
11. Lipnjak G. Istraživanje uzroka stresa zaposlenih. *Izvorni znanstveni rad*. Sigurnost. 2011; 53(3):219-226.
12. Gobo A. Cjeloživotno učenje u funkciji povećanja zapošljivosti nezaposlenih osoba. U: *Neformalno obrazovanje i informalno učenje odraslih*. Zbornik radova 4. međunarodne konferencije. Zagreb: Hrvatsko adragoško društvo. 2009; 309-327.
13. Delors J. *Učenje blago u nama*. Educa. Zagreb; 1998.
14. Bečić E, Ciglencečki N, Čavar J, Čulo I, Klapan A, Leko A. i sur. *Međunarodne organizacije u obrazovanju odraslih prvi dio*. Zagreb: Biro tisak; 2009.
15. Ivanković D. i sur. *Osnove statističke analize za medicinare*. Zagreb; Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 1988.

16. Marušić M. i sur. Uvod u znanstveni rad u medicini. 4. izd. Udžbenik. Zagreb: Medicinska naklada; 2008.
17. McCunney RJ. Psychiatric Aspects of Occupational Medicine. In: A Practical Approach to Occupational and Environmental Medicine, Little, Brown and Company, Boston 1994; 267-271.
18. Finset KB. i sur. Which young physicians are satisfied with their work prospective nationwide study in Norway, BMC Med. Educ. 2005; 19,5-19.
19. Pranjić N, Maleš-Bilić L, Beganlić A, Mustajbegović J. Mobbing, stress, and work ability index among physicians in Bosnia and Herzegovina: survey study, Croat. Med. J. 2006; 47, 5,750-8.
20. Booth RZ. The nursing shortage: a worldwide problem, Rev. Lat. Am. Enfermagem. 2002; 10, 3, 392-400.
21. Calnan M, Wainwright D, Forsythe M, Wall B, Almond S. Mental health and stress in the workplace: the case of general practice in the UK, Soc. Sci. Med. 2001; 52, 4, 499-507.
22. Lambert VA, Lambert CE, Itano J, Inouye J, Kim S. i sur. Cross-cultural comparison of workplace stressors, ways of coping and demographic characteristics as predictors of physical and mental health among hospital nurses in Japan, Thailand, South Korea and the USA (Hawaii), Int. J. Nurs.Stud. 2004; 41, 6, 671-84.
23. Grubišić-Ilić M. Stres i zdravlje bolničkih liječnika. U: Zbornik radova. 4. hrvatski simpozij o poremećajima uzrokovanim stresom s međunarodnim sudjelovanjem: Stres i zdravlje; 2009.
24. Knežević B, Milošević M, Mustajbegović J, Belošević LJ. Stresori na radnom mjestu izvanbolničkih i bolničkih liječnika, 15. dani psihologije. Zadar: 2006.
25. Kinzl JF. Burnout and stress disorders in intensive care doctors. Dtsch Med Wochenschr. 2006; 131(44):32-41.
26. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Anketa o obrazovanju odraslih u 2016. Dostupno na adresi: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/08-01-13_01_2017.htm. Datum pristupa: 28.1.2018.

10. ŽIVOTOPIS

Osnovni podatci

Mirko Gašparić

Rođen: 2. srpnja 1984. godine u Čakovcu

Kućna adresa: Ivana Žbulja 11, 40326 Sveta Marija

Tel.: 098 174 55 96

E-mail: gasparic.mirko@gmail.com

Obrazovanje i akademski stupnjevi:

Godine 2017., apsolvent na dislociranom Sveučilišnom diplomskom studiju Sestrinstva u Čakovcu.

Godine 2015., upis na dislocirani Sveučilišni diplomski studij Sestrinstva u Čakovcu.

Godine 2012., diplomirao na Sveučilištu Sjever u Varaždinu na stručnom dodiplomskom studiju sestrinstva.

Godine 2002., završena Medicinska škola Varaždin.

Profesionalna karijera:

Godine 2012., Zavod za hitnu medicinu Međimurske županije.

Godine 2005., Dom zdravlja Čakovec.

Godine 2002., Županijska bolnica Čakovec.

Članstva:

Hrvatska komora medicinskih sestara

Hrvatska udruga medicinskih sestara

Hrvatsko sestrinsko društvo hitne medicine

11. PRILOG

11.1. Anketa

ANKETNI LIST

Poštovani,

Vaši su odgovori od neprocjenjive vrijednosti, zato Vas lijepo molim za sudjelovanje. Anketa je anonimna i služi u svrhu istraživačkoga diplomskog rada.

1. Dob: _____

2. Spol M Ž

3. Bračno stanje:

- a) udan/a
- b) samac/ica
- c) udovac/ica
- d) razveden/a

4. Stručna sprema:

- a) SSS
- b) VŠS
- c) VSS

5. Duljina radnoga staža: _____

Pažljivo pročitajte svaku tvrdnju i označite koliko se ta tvrdnja odnosi na Vas, i to tako da zaokružite broj koji označava odgovor.

1 = nikad   2 = rijetko   3 = povremeno   4 = često   5 = uvijek

	TVRDNJE	ODGOVORI
1.	Dok radim, osjećam se napeto.	1 2 3 4 5
2.	Na poslu sam loše raspoložen, razdražljiv, depresivan, emocionalno iscrpljen.	1 2 3 4 5
3.	Nezadovoljan sam, imam osjećaj da mi nedostaju važne stvari u životu.	1 2 3 4 5
4.	Mislim kako nisam dovoljno dobar za posao koji radim.	1 2 3 4 5
5.	Na poslu razmišljam o situacijama u obitelji.	1 2 3 4 5
6.	Opterećuju me proslave, obiteljski skupovi, priredbe i slično.	1 2 3 4 5
7.	Na poslu sam izložen emocionalno uznemiravajućim situacijama.	1 2 3 4 5
8.	Moj posao često negativno utječe na moj privatni život.	1 2 3 4 5
9.	Moje radno mjesto zahtijeva kontinuirano usavršavanje.	1 2 3 4 5
10.	U poslu koji radim imam priliku učiti nove stvari.	1 2 3 4 5
11.	Dobivam sve potrebne informacije kako bih mogao valjano obavljati svoj posao.	1 2 3 4 5
12.	Pratim novosti povezane sa svojom strukom.	1 2 3 4 5
13.	Pohađam tečajeve, seminare, kongrese.	1 2 3 4 5
14.	Opterećuju me nadolazeći tečajevi, kongresi, seminari.	1 2 3 4 5
15.	Izvan radnog vremena koristim literaturu povezanu sa svojom strukom.	1 2 3 4 5
16.	Edukacije mi oduzimaju puno slobodnoga vremena.	1 2 3 4 5
17.	Prihvaćam savjete kolega na poslu.	1 2 3 4 5
18.	Zadovoljan sam dostupnošću informalnoga obrazovanja.	1 2 3 4 5
19.	Na radnom mjestu pravedno me tretiraju kolege s kojima radim.	1 2 3 4 5
20.	Na radnom mjestu pravedno me tretiraju nadređene osobe.	1 2 3 4 5
21.	Nadređeni prepoznaju moj rad i ciljeve.	1 2 3 4 5
22.	Nadređena osoba spremna je saslušati probleme s kojima se susrećem u radu.	1 2 3 4 5
23.	Sukobi na poslu rješavaju se na pravedan način.	1 2 3 4 5
24.	O poslu koji radim razgovaram nakon radnoga vremena.	1 2 3 4 5
25.	Obitelj mi je podrška u poslu koji radim.	1 2 3 4 5
26.	Zadovoljan sam svojim poslom.	1 2 3 4 5